

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Відокремлений структурний підрозділ «Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського національного аграрного університету»

СХВАЛЕНО

рішенням педагогічної ради
ВСП «Глухівський
агротехнічний фаховий
коледж Сумського НАУ»,
протокол №1 від 31.08.2023р.

ВВЕДЕНО В ДІЮ

наказом директора
ВСП «Глухівський
агротехнічний фаховий
коледж Сумського НАУ»
від 31.08.2023р. №63-ОД

ПОЛОЖЕННЯ

**про запобігання та протидію булінгу (цькуванню)
у ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського НАУ»**

I. Загальні положення.

1.1. Це Положення регламентує організацію роботи щодо запобігання та протидії булінгу у Відокремленому структурному підрозділі «Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського НАУ» (далі - Коледж) і розроблене у відповідності до: «Конституції України»; Закону України «Про освіту»; Закону України «Про вищу освіту»; Закону України «Про фахову передвищу освіту»; Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)»; Наказу МОНУ від 28.12.2019 №1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти».

1.2. Основною метою щодо протидії булінгу є психологічне, фізичне, економічне забезпечення та підвищення ефективності освітнього процесу, формування негативного ставлення до булінгу, захист психологічного здоров'я і соціального благополуччя усіх його учасників: здобувачів освіти, педагогічних і науково-педагогічних працівників, співробітників.

1.3. Головними завданнями є:

- ознайомлення здобувачів освіти, отримувачів освітніх послуг, співробітників коледжу з поняттям булінгу, його видами та проявами;
- навчання конструктивним формам спілкування, поведінкових реакцій;
- зняття деструктивних елементів у поведінці;
- творче вирішення конфліктних ситуацій;
- усвідомлення і прийняття індивідуальних відмінностей;
- розвиток адекватного рівня самооцінки й самоконтролю;
- формування навичок саморегуляції, внутрішніх афективних процесів та емоційної адекватності у контактах студентів з навколишнім світом;
- підвищення рівня самосвідомості здобувачів освіти, отримувачів освітніх послуг, співробітників коледжу, встановлення зв'язку із власним внутрішнім «я» та один з одним;
- вміння вільно висловлювати власні почуття.

II. Визначення термінів

У даному Положенні застосовано терміни в наступних значеннях:

Булінг (цькування) - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Кривдник - особа, яка вчинила насильство у будь-якій формі.

Потерпілий (жертва булінгу) - учасник освітнього процесу, щодо якої було вчинено булінг (цькування).

Спостерігачі - свідки та (або) безпосередні очевидці випадку булінгу (цькування).

Сторони булінгу (цькування) - безпосередні учасники випадку: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності).

Економічний булінг (насильство) - форма булінгу, що включає умисне позбавлення їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні необхідних послуг, примушування до безоплатної праці, інші правопорушення економічного характеру.

Психологічний булінг (насильство) - форма булінгу, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Сексуальний булінг (насильство) - форма булінгу, дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах освітнього, трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування.

Фізичний булінг (насильство) - форма булінгу, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Кібербулінг (насильство) - форма булінгу, що вчиняється за допомогою електронних засобів комунікації.

Протидія булінгу (насильству) - система заходів, що здійснюються керівництвом ЗВО, а також іншими учасниками освітнього процесу, та спрямовані на припинення насильства, надання допомоги та захисту Постраждалій особі, а також на належне розслідування випадків насильства.

III. Ознаки булінгу

3.1. До булінгу у Коледжі належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщеннях коледжу та на прилеглих територіях.

3.2. Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;

- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);

- дії кривдника, наслідком яких є заподіяння жертві булінгу психічної та/або фізичної шкоди (словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи; будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, зокрема принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, образи, жарти, поширення образливих чуток; будь-яка форма небажаної фізичної поведінки, зокрема ляпаси, штовхання, шипання, кусання, завдання ударів; інші правопорушення насильницького характеру).

3.3. Проявами, які можуть бути підставами для підозри в наявності випадку булінгу (цькування) учасника освітнього процесу у закладах освіти, є:

- замкнутість, тривожність, страх або, навпаки, демонстрація повної відсутності страху, ризикована, неврівноважена поведінка;

- агресивність, напади люті, схильність до аутоагресії (самоушкодження) насильства;

- зниження когнітивних функцій та здатності до навчання;

- відлюдкуватість, уникнення спілкування, занижена самооцінка, наявність почуття провини;

- поява швидкої втомлюваності, демонстрація страху перед появою інших учасників освітнього процесу;

- депресивні стани, суїцидальні прояви;

- явні фізичні ушкодження та намагання приховати травми та обставини їх отримання, ознаки поганого самопочуття (нудота, головний біль, кволість тощо);

- наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів фізичних або психологічних знущань, сексуального (інтимного) змісту;

- наявні пошкодження або зникнення майна та (або) особистих речей;

- ізоляція, виключення з групи, небажання інших учасників освітнього процесу спілкуватися.

IV. Запобігання та протидія булінгу (цькуванню)

4.1. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти має бути постійним системним процесом, спрямованим на:

- виявлення булінгу (цькування) та (або) потенційних ризиків його виникнення;

- визначення та реалізацію необхідних заходів, способів і методів вирішення ситуацій булінгу (цькування) та/або усунення потенційних ризиків його виникнення.

4.2. Запобігання булінгу передбачає роботу за такими напрямками:

- ознайомлення педагогічного колективу Коледжу з особливостями прояву та ознаками булінгу у різних його формах;

- просвітницька робота виховного відділу та психологічної служби коледжу серед студентської молоді щодо попередження насильства з використанням основних форм роботи, а саме: психологічних консультацій, тренінгів, рольових ігор, міні-лекцій, круглих столів, бесід, диспутів, кінолекторіїв, організації акцій, виступи провідних спеціалістів у системі профілактичної роботи щодо подолання різноманітних форм агресивної поведінки серед юнаків;

- профілактична робота виховного відділу та психологічної служби Коледжу серед студентської молоді як своєчасне попередження відхилень у психічному та особистісному розвитку, міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям в освітньому процесі, попередження наркоманії, алкоголізму, суїцидів, расової і соціальної нетерпимості, аморального способу життя та ін.;

- формування правосвідомості і правової поведінки студентів, відповідальності за своє життя, розвиток активності, самостійності, творчості здобувачів освіти, створення умов для самореалізації особистості;

- формування у викладачів та батьків навичок ідентифікації насильства як у своїй поведінці, так і в поведінці дітей з метою формування умінь виокремлювати існуючу проблему;

- створення в Коледжі умов недопущення булінгу та відповідного середовища в освітній установі для профілактики та боротьби з негативними соціально-педагогічними наслідками цього явища.

4.3. Протидії булінгу передбачають роботу за такими напрямками:

- *діагностика* – соціальне і психологічне вивчення здобувачів освіти, викладачів і співробітників, груп і колективів, моніторинг соціальних процесів та психічного розвитку окремих студентів, визначення причин, що ускладнюють особистісний розвиток, навчання та взаємини в колективі;

- *корекція (психотерапія)* – здійснення психолого-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психічному та особистісному розвитку і поведінці, подолання різних форм девіантної поведінки, психосоматичних станів у жертв булінгу.

- *реабілітація* – надання психолого-педагогічної і соціальної допомоги студентам, які перебувають у кризовій життєвій ситуації, з метою адаптації їх до умов навчання в Коледжі та соціального середовища.

V. Порядок реагування працівників коледжу на виявлені факти булінгу.

5.1. Згідно Закону України «Про освіту», розділ I, статті 25, 26 Керівник закладу освіти має забезпечувати створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування), у тому числі:

- розглядати заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб;

- скликати засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для прийняття рішення та за результатами проведеного розслідування вживати відповідних заходів реагування;

- забезпечувати виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування);

- повідомляти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та Службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти.

Педагогічні працівники:

- зобов'язані повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого вони були особисто або інформацію про які отримали від інших осіб, вживати невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування);

- мають право на захист під час освітнього процесу від будь-яких форм насильства та експлуатації, у тому числі булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, від пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю.

Зміни щодо протидії булінгу внесено до спеціальних законів «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту».

Запроваджується адміністративна відповідальність за булінг. Так, доповненою статтею 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено, що булінг (цькування), що вчиняється стосовно неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Якщо цькування вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, то штраф становитиме від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Важливо! Якщо дитина стала жертвою або свідком булінгу в закладі освіти, передусім вона може розказати про це батькам, викладачу, куратору, психологу або безпосередньо директору. Окрім цього, дитина може звернутись на гарячу лінію «Ла Страда - Україна» з протидії насильству в сім'ї або із захисту прав дітей, до соціальної служби з питань сім'ї, дітей та молоді, Національної поліції України, Центру надання безоплатної правової допомоги.

Якщо педагог або інший працівник закладу освіти став свідком булінгу, то він має повідомити керівника закладу незалежно від того, чи покаржилась йому жертва булінгу чи ні.

Керівник закладу:

- Розглядає звернення та реєструє у журналі обліку звернень та повідомлень про жорстоке поводження з дітьми або загрозу його вчинення;

- З'ясовує усі обставин булінгу відповідно до Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення, затвердженого спільним наказом Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України № 564/836/945/577;

- Скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу та окреслює подальші дії. До складу такої Комісії можуть входити педагогічні працівники, (у тому числі психолог,) батьки постраждалого та булера, керівник закладу та інші зацікавлені особи. Якщо комісія визнала, що це був булінг, а не одноразовий конфлікт, то керівник закладу повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та Службу у справах дітей. У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутися до органів Національної поліції України із заявою, про що керівник закладу освіти має повідомити постраждалого. Але за будь-якого рішення комісії керівник закладу сприяє забезпеченню психологічної підтримки усім учасникам випадку. Рішення Комісії реєструється в окремому журналі, зберігається в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії. Психологічний супровід таких осіб здійснює психологічна служба закладу. З цією метою запроваджуються консультаційні години, скриньки довіри.

**Заступник директора
з виховної роботи**

Практичний психолог

Денис ОВСЯНКО

Ірина МАРЧЕНКО

**ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЩО
РЕГУЛЮЮТЬ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ**

1. Конституція України
2. Закон України «Про освіту»
3. Закон «Про вищу освіту»
4. Закон «Про фахову передвищу освіту»
5. Закон України від 18.12.2018 р № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)»
6. Конвенція ООН про права дитини (ратифіковано 27 лютого 1991 року).
7. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 Міжнародної організації праці (ратифіковано 5 жовтня 2000р).
8. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (ратифіковано 20 червня 2012 року).
9. Рекомендація CM/Rec (2009) 10 Комітету міністрів Ради Європи про викоренення всіх форм насильства щодо дітей.
10. Сімейний Кодекс України.
11. Кримінальний процесуальний Кодекс України.
12. Кримінально-виконавчий Кодекс України.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення.
14. Закон України від 24 січня 1995 року №20/95 – ВР «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» (зі змінами)
15. Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III «Про охорону дитинства» (зі змінами).
16. Закон України від 7 грудня 2017 року №2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству».
17. Спільний наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 19 серпня 2014 року №564/836/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10 вересня 2014 року за № 1105/25882.
18. Спільний наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства внутрішніх справ України від 7 вересня 2009 року №3131/386 «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї».
19. Лист Міністерства освіти і науки України 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству».

План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в коледжі

№ з/п	Заходи	Термін виконання	Відповідальний	Відмітка про виконання
1.	Провести інструктаж для педагогічних працівників з виконанням норм законодавства України щодо протидії булінгу (цькуванню).	Вересень	Овсянко Д. О., заступник директора з ВР	
2.	Провести інструктаж для технічних працівників, співробітників з виконанням норм законодавства України щодо протидії булінгу (цькуванню).	Вересень	Заступник директора з АГР	
3.	При прийомі на роботу ознайомлювати працівників з правами та обов'язками у сфері протидії булінгу (цькуванню).	Постійно	Бакликова О. М., Зав. кадрами	
4.	Провести інструктаж для всіх студентів з виконанням норм законодавства України щодо протидії різних видів булінгу (цькуванню).	Вересень	Куратори навчальних груп	
5	Ознайомити (для груп нового набору), нагадати студентам (всім іншим курсам) про важливість дотримання правил поведінки студентів під час навчання та толерантного, відповідального ставлення до всіх суб'єктів освітнього процесу.	Вересень	Завідуючі відділень, куратори	
6.	Висвітлювати на сайті коледжу та дошках оголошень документи відповідно до вимог Закону України «Про освіту» щодо протидії булінгу (цькуванню), телефони довіри, тематичні дописи, необхідну інформацію з теми, рекомендації та ін. для викладачів, студентів та батьків з метою психологічної просвіти всіх учасників освітнього процесу.	Постійно	Марченко І. В., практичний психолог, ЦМП	

7.	Перевіряти приміщення, територію закладу освіти з метою виявлення місць, які потенційно можуть бути небезпечними та сприятливими для вчинення булінгу (цькування).	Постійно	Овсянко Д. О., заступник директора з ВР	
8.	За результатами перевірки місць загального користування організувати належні заходи безпеки з метою протидії булінгу (цькування).	Постійно	Овсянко Д. О., заступник директора з ВР	
9.	Здійснювати моніторинг ситуацій булінгу в коледжі, в онлайн-мережах, з метою вивчення причин та умов виникнення таких випадків, а також ймовірних ризиків проявів протиправної поведінки (насильницьких дій), за допомогою анкетування.	Постійно, підведення підсумків один раз на семестр	Марченко І. В., практичний психолог	
10.	Ввести при вивченні предметів «Громадянська освіта» та «Інформатика (модуль «Інформаційна безпека»)» теми протидії булінгу (цькуванню) з 2023-2024 н.р.	Вересень	Кліндух М.М., заступник директора з НР	
11.	Організувати підвищення кваліфікації педагогічних працівників з формування вмінь і навичок щодо виявлення, протидії та попередження булінгу (цькування).	Протягом року	Гладушка О. Ф., методист коледжу	
12.	Самоосвіта викладачів з питань емоційних, громадянських та соціальних компетентностей, вдосконалення знань, вмінь та навичок педагогічних працівників щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти.	Постійно	Гладушка О. Ф., методист коледжу	
13.	Організувати надання психолого-педагогічних послуг студентам, які постраждали від булінгу.	Постійно	Марченко І. В., практичний психолог	

14.	Проводити години психолога, інформаційно-просвітницьку діяльність щодо форм, причин і наслідків булінгу (цькування), заходів у сфері запобігання та протидії булінгу (цькування). серед студентів першого курсу: бесіди, диспути, тренінги, перегляди та обговорення тематичних відеосюжетів та ін. (за планом роботи психолога на навчальний рік).	Постійно	Марченко І. В., практичний психолог	
15.	Проводити години психолога в групах 2, 3, 4 курсу: тренінги, бесіди, перегляди та обговорення тематичних відеосюжетів щодо ненасильницьких методів поведінки та виховання, вирішення конфліктів, управління власними емоціями та подолання стресу тощо (за планом роботи психолога на навчальний рік).	Постійно	Марченко І. В., практичний психолог	
16.	Проводити виховні години, бесіди та проблемні обговорення з питань толерантності, взаємоповаги, доброзичливого та неупередженого ставлення до оточуючих.	Протягом року	Куратори груп, практичний психолог	
17.	Обговорення питання протидії булінгу на загальних батьківських зборах.		Овсянко Д. О., заступник директора з ВР	
18.	Провести круглий стіл із представниками ЦМП коледжу з питань важливості забезпечення безпечного освітнього середовища.		Овсянко Д. О., заступник директора з ВР	
19.	Виступи на МО кураторів: «Причини виникнення та наслідки булінгу та мобінгу», «Кібербулінг. Реалії сьогодення», «Страх, небезпека, паніка, тривожність», «Безпека в інформаційному просторі».	За планом МО кураторів	Марченко І. В., практичний психолог	
20.	Нарада при директору «Алгоритм реагування на випадки булінгу у закладі освіти».		Овсянко Д. О., заступник директора з ВР	

21.	Звіт про виконання плану заходів із запобігання булінгу в коледжі.	Грудень, Червень	Овсянко Д. О., заступник директора з ВР	
22.	Забезпечити взаємодію та тісну співпрацю між навчальним закладом, службами у справах дітей, соціальними службами для сім'ї, дітей та молоді, поліцією.	Постійно	Овсянко Д. О., заступник директора з ВР	
23.	Створити консультативні пункти для студентів, батьків, викладачів, де можна отримати консультації психолога, юриста.	Постійно	Овсянко Д. О., заступник директора з ВР	
24.	Здійснювати моніторинг ЗМІ, інтернет-ресурсів, з метою виявлення проявів насильницьких дій, жорстокого поводження серед підлітків, депресивних настроїв і т. п.	Постійно	Овсянко Д. О., заступник директора з ВР, Марченко І. В., Практичний психолог	

Практичний психолог

Ірина Марченко